

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата психологічних наук, доцента

Яблонського Андрія Івановича

на дисертацію Козової Ірини Любомирівни

«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ

РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ СТУДЕНТІВ

ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ»,

представлену на здобуття наукового ступеня

кандидата психологічних наук

зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Дисертаційна робота І.Л. Козової присвячена вивченню актуальної проблеми розвитку мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів, яка вимагає належного психологічного опрацювання. Дослідження цієї проблеми є актуальним:

по-перше, у зв'язку зі зростанням рівня вимог до фахівців, зумовленого посиленням конкуренції на ринку праці, спричиненого кризовими явищами в економіці, що призводить до значного відтоку кваліфікованих кадрів за межі країни та їх внутрішнім дефіцитом.

По-друге, досліджується мотиваційна готовність майбутнього медика, що є особливо важливим, зважаючи на складність змісту фахової діяльності та об'єктивно низький соціально-економічний статус професії медика у суспільстві.

По-третьє, досліджується мотиваційна сфера особистості у студентському віці – періоді пізньої юності, коли відбувається перетворення мотивації (зокрема в потребах та інтересах) та всієї системи ціннісних орієнтацій, формуються професійні якості і розвиваються професійні здібності як невід'ємної складової становлення особистості майбутнього фахівця-медика.

Це зумовлює необхідність розвитку мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів, розробки психологічної розвивальної програми, спрямованої на підвищення мотивації учіння студентів вищих медичних закладів, може бути покладена в основу методичного забезпечення фахової підготовки майбутніх спеціалістів у процесі реалізації кредитно-трансферної системи вищої професійної освіти.

Тому дисертацію І.Л. Козової можна розглядати як одну із спроб вирішення проблеми методичного забезпечення фазової підготовки майбутніх спеціалістів.

На основі аналізу дисертації можна дійти висновку про те, що актуальність проблеми, її теоретична і методична основа отримали у роботі належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію: чітко і зрозуміло формулюються об'єкт, предмет і мета дослідження. Дотично об'єкта і предмета дослідження автором чітко визначено завдання, підпорядковані досягненню мети, які успішно реалізувалися на засадах відповідних теоретико-методологічних і методичних підходів до розв'язання важливої проблеми розвитку мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів. За результатами дисертації сформульовано обґрунтовані висновки, які вказують на досягнення мети дослідження та розв'язання всіх його завдань. Дослідницька компетентність автора дослідження забезпечила висвітлення проблематики та можливість вирішення дослідницьких завдань, що дозволило одержати належну вірогідність і надійність результатів, представлених у ідентичних за змістом основних положеннях дисертації, публікацій та автореферату.

Наукова новизна одержаних результатів є безперечною: *уперше* встановлено вплив психолого-педагогічних чинників на мотивацію учіння студентів вищих медичних навчальних закладів, а саме *організаційно-педагогічних* (характеристики освітнього середовища: особистість викладача, організація спільної учбової діяльності викладача і студентів та їх полісуб'єктна взаємодія, діалогізація освітнього процесу та моделювання

учбово-професійних ситуацій у формі фахових теоретико-практичних задач і евристичних запитань, специфіка академічної групи) та соціально-психологічних (соціальні вимоги й очікування, умови життєдіяльності студента та умови фахової самореалізації), а також індивідуально-особистісних (мотиви, поведінкові стратегії, стереотипи; рівень інтелектуального розвитку та здібностей; рівень домагань і самооцінки; рівень соціальної лабільності (контактності, тривожності); визначено діагностичні критерії формування мотивації учіння студентів-стоматологів (домінування позитивної внутрішньої учбово-професійної мотивації, адекватність самооцінки та групової оцінки, домінування інтернального локусу контролю, загальної осмисленості життя, соціальної зрілості, почуття внутрішнього комфорту), рівні та показники розвитку мотивації учіння студентів медичного вишу; розроблено, науково обґрунтовано і апробовано психологічну розвивальну програму, спрямовану на підвищення ефективності мотивації учіння студентів вищих медичних закладів і доведено її ефективність; удосконалено процедуру відбору осіб з порушеннями мотивації учіння в психокорекційні групи (скринінг за критеріями соціальної дезадаптації та рівня невротизації);

Практичне значення дисертації не вичерпується розробкою психологічної розвивальної програми, спрямованої на підвищення мотивації учіння студентів вищих медичних закладів, може бути покладена в основу методичного забезпечення фахової підготовки майбутніх спеціалістів у процесі реалізації кредитно-трансферної системи вищої професійної освіти. а й стосується питань розширення компетенції психологічної служби закладів вищої освіти щодо надання психологічної допомоги студентам у розв'язанні проблеми мотивації учіння з метою психологічного супроводу процесу їхнього професійного становлення.

Структура роботи відзначається логічністю та доказовістю. Вибіркова сукупність є достатньою для отримання достовірних результатів. Ґрунтовний теоретичний аналіз виявленої наукової проблеми, комплексне виконання

психодіагностичних методик, адекватних меті, об'єкту, предмету та завданням дослідження різнобічно підтверджують надійність та вірогідність отриманих результатів.

Основні здобутки дослідження І.Л. Козової дістали всебічну апробацію під час виступів на науково-практичних конференціях різного рівня, у 13 наукових працях автора, а саме: 4 статті – у фахових наукових виданнях України, 2 статті – у закордонних виданнях та 7 тез – у збірниках матеріалів конференцій.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Аналіз матеріалів першого розділу дисертації засвідчує володіння автором загальними теоретичними проблемами феномену мотивації, що акумулює енергетичну сутність людини в її цілісності як істоти біологічної, психічної та соціальної. Авторкою кваліфіковано розглядається тлумачення основних термінів і дефініцій дослідження: «мотив», «мотивація», «потреба», «мотиваційна сфера», а також проаналізовано та систематизовано найбільш відомі вітчизняні й зарубіжні підходи до розгляду природи мотивації. Компетентно підійшла дослідниця і до визначення базових психологічних механізмів активізації особистісно-професійного самотворення, які сприяють розширенню та диференціації особистісних уявлень про себе, свої можливості та їх відповідність ідеальному образу «професійного Я».

На достатньому професійному рівні у другому розділі дисертанткою організовано і проведено констатувальний експеримент, розкрито загальну стратегію емпіричного дослідження, обґрунтовано відбір методик та організацію констатувального етапу дослідження; встановлено й описано змістово-динамічні характеристики мотиваційних утворень та рівні розвитку учбово-професійної мотивації майбутніх медиків. Використання математично-статистичних методів дало змогу всебічно та комплексно оцінити досліджувану проблему та констатувати достовірність отриманих результатів.

З метою перевірки ефективності розвивальної психологічної програми, спрямованої на підвищення мотивації учіння студентів вищих медичних закладів, дослідницею здійснювався формувальний етап експерименту, результати якого представлено у третьому розділі дослідження. Заслугове на увагу у межах розробленої програми спеціальна робота з розвитку професійної самосвідомості студентів, що забезпечувалася шляхом розв'язання цілої низки учбово-практичних задач, пов'язаних з процесами самопізнання при актуалізації діалогічних інтенцій полісуб'єктної взаємодії.

Найсуттєвішим здобутком представленої роботи вважаємо виокремлені психолого-педагогічні чинники розвитку мотивації учіння, а саме *організаційно-педагогічних, соціально-психологічних*, а також *індивідуально-особистісних*, безпосередній та опосередкований вплив яких на суб'єкта активізує його *інтрапсихічні механізми*. Авторкою апробований освітньо-професійний тренінг як найбільш ефективна форма розвитку мотиваційної сфери в цілому й учбово-професійної зокрема, де застосовувався широкий арсенал методів та прийомів: інформаційне повідомлення, рольова гра, моделювання ситуацій, активне експериментування, дискусія (керована, фронтальна, мозковий штурм), вправи на активізацію рефлексії (рефлексивні інверсії, рефлексивні контрасти, рефлексивне спостереження) тощо. Усе вищенаведене заслугове схвалення як творче досягнення дисертанта.

Узагальнюючи результати контрольного етапу педагогічного експерименту, проводячи порівняльний аналіз результатів констатувального і формувального етапів експерименту можна виділити такі суттєві досягнення дисертантки: отримані результати дослідження підтвердили правильність та ефективність програми розвитку мотивації учіння студентів медичних закладів. Результати (якісний і кількісний аналіз) статистичної обробки даних за критеріями t-Стюдента та кутового перетворення ϕ^* -Фішера свідчать про ефективність застосованої експериментальної методики та достовірність результатів дослідження.

Результати дослідження можуть бути використані практичними психологами в консультативній діяльності, а також викладачами закладів вищої освіти під час проведення лекційних, семінарських і практичних занять.

Загалом дисертаційна робота Козової Ірини Любомирівни заслуговує на позитивну оцінку, вона є завершеним, самостійним дослідженням, яке справляє враження професійності, є гідним внеском у розвиток сучасної психологічної науки. Але поряд з вище зазначеними позитивними сторонами, вважаємо за необхідне вказати, що виконане дослідження не позбавлене окремих недоліків, побажань і певних дискусійних моментів:

1. Оскільки другий і третій підрозділи першого розділу мають назви «Загальні детермінанти становлення учбово-професійної мотивації студентів вищих навчальних закладів» та «Психолого-педагогічні детермінанти становлення учбово-професійної мотивації студентів вищих медичних навчальних закладів» у висновках до першого розділу варто було б чітко означити як загальні, так і психолого-педагогічні детермінанти становлення означеного феномену.

2. У тексті дисертації автор абсолютно правомірно стверджує, що «важливим чинником підвищення мотивації учіння, а отже і навчальної успішності студентів є формування позитивного ставлення до професії, котре повинно підкріплюватися компетентним уявленням про її сутність» (стор. 47). Тому вважаємо, що необхідно було підкреслити специфіку розвитку мотивації учіння саме у студентів-медиків, окреслити її відмінність від мотивації учіння студентів інших освітніх напрямів (психологів, педагогів, економістів тощо), що дало б змогу авторці сформулювати авторське визначення феномену «розвиток мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів».

3. На нашу думку, дещо порушеною є логіка викладу матеріалів другого розділу дисертації. Оптимальним є алгоритм, за яким розробка критеріїв і

показників має передувати викладу результатів діагностики та кількісній характеристиці рівнів розвитку мотивації учіння майбутніх медиків.

4. Хоча третій розділ дисертації має назву «Система психолого-педагогічних заходів розвитку мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів», його текст присвячено розробці та упровадженню в освітній процес медичних закладів експериментальної програми підвищення ефективності мотивації учіння студентів вищих медичних закладів та виокремленню психолого-педагогічних чинників розвитку учбово-професійної мотивації студентів-медиків, яку схематично представлено у моделі на стор. 130. Вимагає пояснення, яким чином узгоджуються заявлена у назві розділу система і запропонована у його тексті програма підвищення ефективності мотивації учіння студентів.

5. Запропонований у дослідженні тренінг «Я-реальне», наповнений різноманітними елементами психолого-педагогічних (як розвивальних так і корекційних) програм особистісно-фахового розвитку для медиків та авторськими учбово-професійними завданнями та видами робіт варто було представити у практичному значенні дослідження як вагомий творчий доробок авторки дисертації.

Проте, вказані зауваження не знижують позитивної оцінки опонованої роботи. Науковий рівень, теоретична новизна, прикладне спрямування та практична цінність і цільність проведеного дослідження дає підстави вважати, що тема дисертації повністю розкрита відповідно до її мети та завдань.

Загалом дисертаційна робота Козової Ірини Любомирівни «Психологічно-педагогічні чинники розвитку мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук, є закінченою самостійною кваліфікаційною науково-дослідною роботою, у якій на підставі проведених дисертантом досліджень встановлено нові наукові факти, що мають пріоритетне наукове і практичне значення для психологічної науки.

Дисертаційна робота «Психологічно-педагогічні чинники розвитку мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її авторка – Козова Ірина Любомирівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент –
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри ортопедагогіки,
ортопсихології та реабілітології
Національного педагогічного університету
імені М. Драгоманова

